

PRACE POGLĄDOWE • REVIEWS

Rehabilitacja psychiatryczna w Samodzielnym Wojewódzkim Szpitalu dla Nerwowo i Psychiczenie Chorych w Branicach

Psychiatric rehabilitation in Independent Voivodship Hospital for the Mentally and Nervously Ill in Branice

JOLANTA MORMUL^{1, B, D, E}, DONATA KURPAS^{2, 3, B, D, E}

¹ Samodzielny Wojewódzki Szpital dla Nerwowo i Psychiczenie Chorych w Branicach
Dyrektor: mgr Krzysztof Nazimek

² Katedra i Zakład Medycyny Rodzinnej Akademii Medycznej we Wrocławiu
Kierownik: prof. dr hab. med. Andrzej Steciwko

³ Instytut Pielęgniarstwa Państwowej Medycznej Wyższej Szkoły Zawodowej w Opolu
Dyrektor: dr n. med. Lucyna Sochocka

A – przygotowanie projektu badania, **B** – zbieranie danych, **C** – analiza statystyczna, **D** – interpretacja danych, **E** – przygotowanie maszynopisu, **F** – opracowanie piśmiennictwa, **G** – pozyskanie funduszy

Streszczenie Opisano formy rehabilitacji pacjentów realizowane w Oddziale Sądowo-Psychiatrycznym o wzmocnionym stopniu zabezpieczenia w Samodzielnym Wojewódzkim Szpitalu dla Nerwowo i Psychiczenie Chorych w Branicach. Rehabilitacja psychiatryczna realizowana w szpitalu zawiera elementy terapii zajęciowej, dramatoterapii (opis zawarto w niniejszej pracy), kinezyterapii oraz poezjoterapii, a także trening umiejętności społecznych, czyli m.in.: trening budżetowy, kulinarny, rozwiązywania problemów oraz treningi z zakresu samoobsługi i edukacji zdrowotnej.
Słowa kluczowe: rehabilitacja psychiatryczna, terapia zajęciowa, trening umiejętności społecznych.

Summary The work describes a range of rehabilitation methods applied in high security court-psychiatric unit in Independent Voivodship Hospital for the Mentally and Nervously Ill in Branice. Psychiatric rehabilitation in the hospital includes elements of occupational therapy, psychodrama (description is provided in this work), kinesiotherapy and poetry therapy as well as social skills training including budget training, cooking training, problem-solving in self-service and health education

Key words: psychiatric rehabilitation, occupational therapy, social skills training.

Rehabilitacja psychiatryczna ma na celu umożliwienie chorym samodzielną egzystencję oraz integrację społeczną. Chorobom psychicznym często towarzyszy nieprawidłowa ocena i interpretacja sytuacji, upośledzenie zdolności adaptacyjnych oraz brak wzorców prawidłowego rozwiązywania trudności pojawiających się w życiu społecznym. Niejednokrotnie skutkuje to faktem popełnienia przestępstwa przez osobę chorą psychicznie. Szczególne zastosowanie w rehabilitacji psychiatrycznej znalazły metody behawioralne oparte na teoriach uczenia się, stosowaniu pozytywnych wzmocnień, czyli chwalenie i nagradzanie nawet za najdrobniejsze postępy, oraz unikanie krytyki i wygłaszania negatywnych komentarzy [1–3].

Terapia zajęciowa jest jedną z form leczenia pacjentów oddziału psychiatrii sądowej o wzmocnionym stopniu zabezpieczenia w Samodzielnym

Wojewódzkim Szpitalu dla Nerwowo i Psychiczenie Chorych w Branicach. Celem terapii jest poprawa sprawności ruchowej, a przede wszystkim umocnienie psychiki pacjenta. Chorzy podczas zajęć czują się naturalnie, lecz cały czas są obserwowani przez personel.

Dramatoterapia, której elementy przedstawiono, oprócz zaangażowania w samo przygotowanie przedstawienia, odegranie swoich ról, inicjuje również konieczność rozmowy na temat danego spektaklu. Pacjenci często dzielą się swoimi przeżyciami, czasem potrzebują wsparcia, biorą pod uwagę opinię personelu pielęgniarskiego [3–6].

Święta Bożego Narodzenia są okazją do zaprezentowania naszej pracy teatralnej w formie jasełek (ryc. 1–3).

W przygotowania przedstawienia są włączeni nie tylko ci chorzy, którzy są aktorami, ale również

Rycina 1. Jasełka (wg [4])

Rycina 4. Przedstawienie „Pani Twardowska” (wg [5])

Rycina 2. Jasełka (wg [4])

Rycina 5. Spektakl „Karczma Rzym” (wg [5])

Rycina 3. Jasełka (wg [4])

ci, którzy biorą udział w przygotowaniu dekoracji, kostiumów czy scenariusza. Zakończenie to wspólne dzielenie się opłatkiem i składanie życzeń świątecznych. Jest to tym bardziej istotne, że czas Świąt jest okresem szczególnie trudnym dla pacjentów oddziału sądowego [4].

Kolejne przedstawienie pt. „Pani Twardowska” odbyło się z okazji Światowego Dnia Zdrowia Psychicznego. Pacjenci przygotowali je na podstawie

ballady A. Mickiewicza. Główne przesłanie – „jeśli się czegoś bardzo pragnie, to można swoim uporem pokonać nawet samego „diabła...”. Wyzwaniem dla pacjentów było stworzenie kukiełek (fot. 4 i 5). Pacjenta, który miał największe zasługi w przygotowaniu rekwizytów, nie ma na zdjęciu – wolał pozostać niezauważony [5].

Po przedstawieniu pacjenci zaprezentowali swoje umiejętności taneczne (ryc. 6 i 7).

Brawa były dla pacjentów pozytywnym wzmocnieniem i zachętą do dalszego rozwijania swoich nowo odkrytych talentów.

Kolejnym przedstawieniem zrealizowanym w ramach Oddziału był: „Mały Książę” (fot. 8 i 9). Scenariusz przedstawienia był na potrzeby oddziału skrócony, jednak nie trzeba wielu słów, aby wyrazić uczucia i przekazać motto autora: „[...] Tylko sercem widzimy dobrze. Najważniejsze jest niewidoczne dla oczu” (*Antoine de Saint-Exupery*).

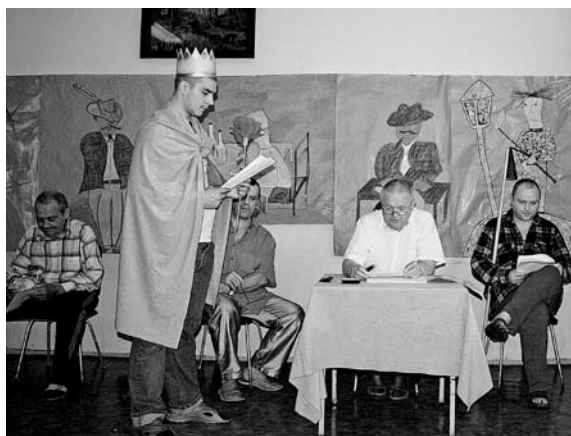
Inne elementy rehabilitacji psychiatrycznej realizowane w ramach Samodzielnego Wojewódzkiego Szpitala dla Nerwowo i Psychicznie Chorych w Branicach to:

- **społeczność terapeutyczna** – jest formą terapii grupowej, podczas której każdy pacjent uczy się funkcjonowania w grupie [1, 3].

Rycina 6. Tancerze (wg [5])

Rycina 8. Mały Książę (wg [6])

Rycina 7. Tancerze (wg [5])

Rycina 9. Mały Książę (wg [6])

- **kinezyterapia** – zajęcia w formie ruchu realizowane są podczas porannej gimnastyki. W Oddziale Psychiatrii Sądowej SWS w Branicach mamy do dyspozycji również stół do gry w tenisa stołowego, „piłkarzyki”, rower treningowy, a na świeżym powietrzu podczas spacerów pacjenci mogą korzystać z boiska do gry w siatkówkę. Jeśli to tylko możliwe organizowane są turnieje, np. tenisa stołowego. Dla zwycięzców przygotowane są nagrody, np. nowy stół do tenisa lub duże akwarium. Gry zespołowe wyrabiają w pacjentach motywację do walki i uczą zdrowej rywalizacji [1, 3].
- **poezjoterapia** – z okazji Dnia Matki pacjenci naszego Oddziału zorganizowali „Poranek poetycki”, podczas którego recytowali wiersze, niektóre napisali sami, inne były autorstwa znanych polskich poetów. Nasi panowie często publikują też swoje wiersze w lokalnej gazecie [3, 7].

Treningi umiejętności społecznych – celem tych treningów jest nabycie bądź utrwalenie nawyków i umiejętności potrzebnych do prawidłowego funkcjonowania w społeczeństwie. Treningi te obejmują wszystkie sfery funkcjonowania człowieka, dlatego dobór właściwej techniki zależy od de-

ficytów każdego pacjenta i powinien być poprzedzony dokładną analizą stanu psychicznego chorego [1, 3].

- **Trening budżetowy** – jednym z etapów tego treningu jest orientacja w cenach. Nasi pacjenci nie mają trudności z określeniem cen podstawowych produktów żywnościowych, problemem dla nich jest określenie wysokości opłat za energię elektryczną, wodę, czynsz. Wynika to z tego, iż przebywają u nas długo i dawno nie uiszczali tego typu opłat [1].
- **Trening kulinarny** – ponieważ nasz Oddział liczy około 25–30 pacjentów, to zorganizowanie takiego treningu jest dla personelu swoistym wyzwaniem. Zrobienie wydałoby się prostych kanapek wymaga zaangażowania całego personelu. Ze względu na specyfikę oddziału psychiatrii sądowej o wzmocnionym stopniu zabezpieczenia zasadą jest, iż pacjenci mają do dyspozycji tylko plastikowe sztuczce [1].
- **Trening rozwiązywania problemów** – ostatnio przeprowadzony trening dotyczył asertywności. Podczas tego treningu chorzy uczyli się pożądanych zachowań i reakcji w trudnych dla nich momentach, wymagających przeciwstawienia się i prostego wypowiedzenia słowa „nie” [1, 3].

- **Treningi relaksacyjne** – uczą obniżania i eliminacji napięć oraz poprawiają zdolność koncentrowania się. W naszym Oddziale realizujemy trening autogenny, który pomaga rozładować stres i napięcie [8].
- **Treningi samoobsługi** – do podstawowych treningów tej grupy należą treningi w zakresie wyglądu zewnętrznego i higieny osobistej. Doznania psychotyczne biorą górę nad życiem codziennym, jednak należy spowodować, aby chorzy mieli zapewnione podstawowe potrzeby higieniczne. Pielęgniarki są tymi osobami, które przypominają, pomagają, zapewniają prawidłowe warunki, ukazują korzyści płynące z dbania o wygląd zewnętrzny. Wymaga to specyficznych umiejętności, których każda pielęgniarka psychiatryczna uczy się podczas swojej pracy [1].
- **Treningi edukacyjne** – odbywają się w blokach tematycznych obejmujących np. uzależnienia od alkoholu, nikotyny, środków psychoaktywnych. Omawiamy przebieg tych zagrożeń, skutki dla organizmu, sposoby zapobiegania. Podczas tych treningów pielęgniarki muszą wykazać się wszechstronną wiedzą nie tylko z zakresu medycyny, lecz także innych dziedzin życia społecznego [1, 3].
Generalną zasadą prawidłowego prowadzenia treningu jest stosowanie pozytywnych wzmocnień przez terapeutę, którego charakteryzuje zdolność do empatii, bezwarunkowa akceptacja drugiego człowieka, bez osądzania go, otwartość, asertywność i pełen profesjonalizm [1–3].

Piśmiennictwo

1. Mader J. *Trening umiejętności społecznych w rehabilitacji zaburzeń psychicznych*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe Scholar; 1996.
2. Wilczek-Rużyczka E. *Komunikowanie się z chorym psychicznie*. Lublin: Wydawnictwo Czelej; 2007.
3. Bilikiewicz A, Puzyński S, Rybakowski J, i wsp. *Psychiatria*. T. III. *Terapia. Zagadnienia etyczne, prawne, organizacyjne i społeczne*. Wrocław: Wydawnictwo Medyczne Urban & Partner; 2003.
4. Pacjenci SWS w Branicach (Tomasz Sz.). *Miesięcznik Zygzak* 2008 Grudzień; 119: 8.
5. Pacjenci oddziału D2. *Miesięcznik Zygzak* 2009 Październik; 128: 6.
6. Pacjenci oddziału D2. *Miesięcznik Zygzak* 2010 Maj–Czerwiec; 135–136: 11.
7. Pacjenci SWS w Branicach (Śliwiński H.). *Miesięcznik Zygzak* 2008 Maj; 114: 5, 7.
8. Więcek Z, Jawiński A. *Sposób na nerwy*. Opole: EDJ Edytorstwo Ewa Dawidejt-Jastrzębska; 1996.

Uzyskano zgodę autorów na wykorzystanie zdjęć.

Adres do korespondencji:

Lic. Jolanta Mormul
Oddział Psychiatrii Sądowej
Samodzielny Wojewódzki Szpital
dla Nerwowo i Psychicznie Chorych
ul. Szpitalna 18
48-140 Branice
Tel.: (77) 403-43-40
E-mail: jolanta25113@wp.pl

Dr n. med. Donata Kurpas
Katedra i Zakład Medycyny Rodzinnej AM
ul. Syrokomli 1
51-141 Wrocław
Tel./fax: (71) 325-43-41
E-mail: dkurpas@hotmail.com

Praca wpłynęła do Redakcji: 30.03.2011 r.
Po recenzji: 4.04.2011 r.
Zaakceptowano do druku: 11.04.2011 r.